

Bogdan BODEA

Drepturile omului și Libertățile fundamentale

Editura
Hamangiu
2024

Cuprins

Capitolul I. Introducere	1
<i>Secțiunea 1. Privire istorică. Noțiuni</i>	1
<i>Secțiunea a 2-a. Evoluția normativă a drepturilor omului</i>	2
§1. Magna Carta Libertatum	2
§2. Constituția Statelor Unite ale Americii	2
§3. Declarația franceză privind drepturile omului și ale cetățeanului	3
<i>Secțiunea a 3-a. Izvoare contemporane ale drepturilor omului</i>	5
§1. Declarația Universală a Drepturilor Omului	6
§2. Convenția Europeană a Drepturilor Omului	7
§3. Convenția Americană a Drepturilor Omului	9
§4. Carta Africană a Drepturilor Omului	12
<i>Secțiunea a 4-a. Protecția drepturilor omului în alte regiuni</i>	13
<i>Secțiunea a 5-a. Principiile materiei drepturilor omului</i>	14
§1. Statul de drept	14
§2. Cadrul normativ	16
§3. Garanții și remedii	17
§4. Efectivitatea drepturilor	17
§5. Autonomia termenilor	18
<i>Secțiunea a 6-a. Definirea drepturilor omului</i>	18
<i>Secțiunea a 7-a. Delimitări între drepturi și libertăți fundamentale</i>	19
<i>Secțiunea a 8-a. Efectele materiei drepturilor omului asupra legislațiilor naționale</i>	20
<i>Secțiunea a 9-a. Raportul drepturilor omului cu alte ramuri ale dreptului</i>	21
§1. Raportul cu dreptul internațional public	22
§2. Raportul cu dreptul constituțional	22
§3. Raportul cu dreptul penal	25
§4. Raportul cu dreptul procesual penal	26
§5. Raportul cu dreptul civil	27
§6. Raportul cu dreptul procesual civil	27
§7. Raportul cu dreptul administrativ	28
<i>Secțiunea a 10-a. Protecția drepturilor omului în România</i>	29

<i>Secțiunea a 11-a. Sistemul Convenției Europene</i>	
<i>a Drepturilor Omului</i>	30
<i>Secțiunea a 12-a. Curtea Europeană a Drepturilor Omului</i>	32
Capitolul II. Dreptul la viață	37
<i>Secțiunea 1. Protecția dreptului la viață</i>	37
§1. Noțiune	37
1.1. Caracterul absolut	38
1.2. Caracterul indisponibil	39
§2. Momentul de debut al protecției dreptului la viață	40
§3. Momentul final al protecției	44
3.1. Eutanasia	44
3.2. Suicidul asistat medical	47
3.3. Moartea cerebrală	47
<i>Secțiunea a 2-a. Obligațiile statelor</i>	49
§1. Obligații pozitive	49
1.1. Adoptarea unui cadru legal	49
1.2. Obligația de a lua măsuri ce să prevină încălcarea dreptului	52
§2. Obligații procedurale	56
2.1. Efectuarea unei anchete efective	56
2.1.1. Efectuarea din oficiu	56
2.1.2. Independentă și imparțială	57
2.1.3. Aptă să conducă la stabilirea faptelor și pedepsirea responsabililor	58
2.1.4. Promptă și rapidă	59
2.1.5. Să permită un anumit control și acces al publicului	60
2.2. Scopul anchetei	60
§3. Obligațiile negative	62
3.1. Acțiunea se înscrie în una dintre situațiile excepționale prevăzute de alin. (2) al art. 2 din Convenție	64
3.1.1. Asigurarea apărării oricărei persoane împotriva violenței ilegale	64
3.1.2. Efectuarea unei arestări legale sau împiedicarea evadării unei persoane legal deținute	64
3.1.3. Reprimarea, conform legii, a tulburărilor violente sau a unei insurecții	65

3.2. Acțiunea să fie prevăzută de lege	66
3.3. Acțiunea să fie absolut necesară	66
<i>Secțiunea a 3-a. Situații particulare referitoare la protecția dreptului la viață</i>	68
§1. Pedepsa cu moartea	68
§2. Disparațiile de persoane	71
Capitolul III. Interdicția torturii, tratamentelor inumane sau degradante	72
<i>Secțiunea 1. Relele tratamente</i>	72
§1. Noțiuni	72
1.1. Caracterul absolut	73
1.2. Caracterul indisponibil	74
§2. Minima gravitate	75
§3. Proba relelor tratamente	75
<i>Secțiunea a 2-a. Obligațiile statelor</i>	77
§1. Obligații negative	77
1.1. Tortura	78
1.2. Tratamentele inumane	80
1.2.1. Extradările și expulzările	82
1.2.2. Disparația unor persoane	85
1.3. Tratamentele degradante	86
1.3.1. Condițiile de detenție	89
1.3.2. Tratamentul medical al deținuților	91
1.3.3. Izolarea deținuților	93
1.4. Pedepsele inumane	94
1.4.1. Pedepsele corporale	95
1.4.2. Pedepsa detențiunii pe viață	95
1.5. Pedepsele degradante	97
§2. Obligații pozitive	99
2.1. Adoptarea unui cadru legal	99
2.2. Obligația de a lua măsuri ce să prevină supunerea la rele tratamente	101
§3. Obligații procedurale	102
3.1. Efectuarea unei anchete efective	103
3.1.1. Efectuarea din oficiu	103
3.1.2. Independentă și imparțială	104

3.1.3. Aptă să conducă la stabilirea faptelor și pedepsirea responsabililor _____	106
3.1.4. Promptă și rapidă _____	106
3.1.5. Să permită un anumit control și acces al publicului _____	107
3.2. Scopul anchetei _____	108

Capitolul IV. Interzicerea sclaviei, a muncii forțate sau obligatorii _____ 110

<i>Secțiunea 1. Conținutul interdicției</i> _____	110
§1. Caracterul absolut _____	111
§2. Sclavia și starea de servitute _____	112
§3. Munca forțată _____	116
§4. Situații ce nu se circumscriu muncii forțate sau obligatorii _____	119
4.1. Munca persoanelor aflate în detenție _____	119
4.2. Serviciul militar sau serviciul militar alternativ _____	120
4.3. Serviciul impus în caz de criză sau calamități _____	121
4.4. Munca sau serviciul care fac parte din obligațiile civice normale _____	122
<i>Secțiunea a 2-a. Obligații impuse statelor</i> _____	122
§1. Obligații negative _____	122
§2. Obligații pozitive _____	122
2.1. Crearea unui cadru legislativ _____	123
2.2. Măsuri concrete de protecție și intervenție _____	123
2.3. Anchetă efectivă _____	124

Capitolul V. Dreptul la libertate și siguranță _____ 125

<i>Secțiunea 1. Noțiune</i> _____	125
<i>Secțiunea a 2-a. Caractere</i> _____	126
§1. Lipsa caracterului absolut _____	126
§2. Caracterul inalienabil _____	126
<i>Secțiunea a 3-a. Delimitarea noțiunii de libertate de cea de siguranță</i> _____	127
<i>Secțiunea a 4-a. Sarcina probei</i> _____	128
<i>Secțiunea a 5-a. Obligațiile statelor</i> _____	130
<i>Secțiunea a 6-a. Condițiile conformității privării de libertate</i> _____	130
§1. Măsura să fie prevăzută de lege _____	130

§2. Măsura se înscrie în cazurile expres prevăzute de Convenție	132
2.1. Detenția în temeiul unei condamnări pronunțate de către un tribunal competent	133
2.2. Detenția ca efect al nerespectării unei hotărâri ori în vederea garantării executării unei obligații	135
2.3. Arestarea preventivă	136
2.4. Detenția minorilor în scop educațional sau în vederea prezentării lor în fața instanței	138
2.5. Detenția bolnavilor contagioși, alienaților, alcoolicilor, toxicomanilor sau vagabonzilor	138
2.6. Privarea de libertate în scopul extradării sau expulzării	139
§3. Drepturile persoanei private de libertate	140
3.1. Dreptul de a fi informat asupra motivelor arestării	140
3.2. Dreptul de a fi dus de îndată în fața unui magistrat	141
3.3. Dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil ori eliberat în cursul procedurii	143
3.4. Dreptul la recurs contra privării de libertate	146
3.5. Dreptul de despăgubire în caz de detenție ilegală	147
Capitolul VI. Dreptul la un proces echitabil	148
<i>Secțiunea 1. Introducere</i>	<i>148</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Dreptul la un proces echitabil în sistemul Convenției</i>	<i>150</i>
§1. Contestație privitoare la drepturi și obligații cu caracter civil	153
§2. Acuzație formulată în materie penală	158
<i>Secțiunea a 3-a. Garanții</i>	<i>161</i>
§1. Dreptul la un tribunal	161
1.1. Liberul acces la justiție	162
1.2. Stabilirea tribunalului prin lege	165
1.3. Neutralitatea tribunalului	166
1.3.1. Independența tribunalului	166
1.3.2. Imparțialitatea tribunalului	170
§2. Garanțiile dreptului la un proces echitabil	174
2.1. Garanțiile implicite ale desfășurării procedurii unui proces echitabil	174

2.1.1. Egalitatea armelor	174
2.1.2. Principiul contradictorialității	176
2.1.3. Motivarea soluțiilor	181
2.1.4. Dreptul acuzatului de a păstra tăcerea și de a nu se autoincrimina	182
2.2. Garanțiile explicate ale desfășurării procedurii unui proces echitabil	183
2.2.1. Publicitatea procesului	183
2.2.2. Termenul rezonabil	186
§3. Garanții specifice în materie penală	187
3.1. Presumția de nevinovăție	187
3.2. Dreptul de a fi informat cu privire la natura acuzației	190
3.3. Acordarea timpului și facilităților necesare pregătirii apărării	191
3.4. Dreptul la apărare	194
3.5. Dreptul acuzatului de interoga martorii din proces	197
3.6. Dreptul la asistență gratuită a unui interpret	200
Capitolul VII. Nicio pedeapsă fără lege	202
<i>Secțiunea 1. Introducere</i>	202
<i>Secțiunea a 2-a. Infracrițiunea</i>	204
<i>Secțiunea a 3-a. Pedeapsa</i>	205
<i>Secțiunea a 4-a. Condamnare</i>	207
<i>Secțiunea a 5-a. Prevederea în lege</i>	208
§1. Legislația națională	209
§2. Legislația internațională	210
§3. Aparenta derogare	216
§4. Accesibilitatea	218
§5. Previzibilitatea	222
<i>Secțiunea a 6-a. Neretroactivitatea legii penale</i>	234
<i>Secțiunea a 7-a. Legea penală mai favorabilă</i>	235
<i>Secțiunea a 8-a. Problema retroactivității legii procesual penale</i>	236
Capitolul VIII. Dreptul la viață privată și de familie	239
<i>Secțiunea 1. Obligațiile statelor</i>	242
<i>Secțiunea a 2-a. Caracterele dreptului la viață privată</i>	243
<i>Secțiunea a 3-a. Titularul dreptului la viață privată</i>	244

<i>Secțiunea a 4-a. Dreptul la viață privată</i>	245
§1. Dreptul la identitate	246
1.1. Dreptul la nume	246
1.1.1. Identitatea de gen	248
1.1.2. Identitatea religioasă, etnică și națională	250
1.1.3. Dreptul la ascendență	251
§2. Dreptul la imagine	252
§3. Dreptul la reputație	256
§4. Dreptul la integritate fizică și psihică	256
§5. Dreptul la libertate sexuală	259
<i>Secțiunea a 5-a. Dreptul la viață de familie</i>	259
<i>Secțiunea a 6-a. Dreptul la domiciliu</i>	264
<i>Secțiunea a 7-a. Dreptul la corespondență</i>	266
§1. Ingerințe în dreptul la viață privată	268
§2. Condițiile ingerinței conforme	271
2.1. Ingerința să fie prevăzută de lege	271
2.2. Ingerința să urmărească un scop legitim	275
2.3. Ingerința să fie necesară într-o societate democratică	276
2.4. Ingerința să fie proporțională cu scopul urmărit	277

Capitolul IX. Libertatea de gândire, de conștiință și

de religie	279
<i>Secțiunea 1. Libertatea de gândire</i>	283
<i>Secțiunea a 2-a. Libertatea de conștiință</i>	284
<i>Secțiunea a 3-a. Libertatea de religie</i>	284
<i>Secțiunea a 4-a. Libertatea de manifestare a religiei și convingerilor</i>	285
<i>Secțiunea a 5-a. Problematici speciale</i>	285
§1. Raporturile dintre religie și stat	285
§2. Raporturile dintre școală și religie	288
§3. Religia și raporturile familiale	289
§4. Prozelitismul	290
§5. Religia și justiția	291
§6. Religia și serviciul militar	292
<i>Secțiunea a 6-a. Ingerințe</i>	293

Capitolul X. Libertatea de exprimare	294
<i>Secțiunea 1. Introducere</i>	294
<i>Secțiunea a 2-a. Libertatea de opinie</i>	295
<i>Secțiunea a 3-a. Libertatea de informare</i>	297
<i>Secțiunea a 4-a. Obligații pozitive</i>	298
<i>Secțiunea a 5-a. Obligații negative</i>	299
§1. Ingerința este prevăzută de lege	300
§2. Ingerința este necesară într-o societate democratică	300
§3. Ingerința urmărește un scop legitim	302
§4. Ingerința este proporțională cu scopul urmărit	302
<i>Secțiunea a 6-a. Aspecte complementare</i>	303
§1. Raportul dintre libertatea de exprimare și dreptul la imagine	303
§2. Protecția intereselor justiției	307
§3. Libertatea presei	310
§4. Discursuri care incită la ură sau violență	312
§5. Libertatea de exprimare și internetul	313
 Capitolul XI. Libertatea de întrunire și de asociere	 317
<i>Secțiunea 1. Libertatea de întrunire</i>	318
§1. Noțiunea de întrunire	318
§2. Obligațiile statului în raport de libertatea de întrunire	320
<i>Secțiunea a 2-a. Libertatea de asociere</i>	322
§1. Tipuri de asocieri	324
 Capitolul XII. Dreptul de proprietate	 329
<i>Secțiunea 1. Conceptul de „bun” în accepțiunea Convenției</i>	330
§1. Așteptarea legitimă	333
<i>Secțiunea a 2-a. Ingerințe asupra dreptului de proprietate</i>	335
§1. Privarea de proprietate	336
§2. Reglementarea utilizării bunurilor	337
§3. Ingerințe permise	338
3.1. Prevăzută de lege	339
3.2. Urmărește un scop legitim	340
3.3. Necesară într-o societate democratică	341
3.4. Proporțională cu scopul urmărit	341
 Bibliografie selectivă	 345